

AĞAMİRİN SEVGİ VƏ QORXU DUYĞULARI

Şəddat CƏFƏROV

*İqtisadiyyat elmləri üzrə fəlsəfə doktoru,
Azərbaycan və Rusiya Yazıçıları və Jurnalistlər
Birliklərinin üzvü,
Beynəlxalq Yazıçılar Birliyinin üzvü*

*Canımızda ağırlar düz yükünü daşıyır,
Sinəmiz yana-yana köz yükünü daşıyır,
Biz zaman körpüsüyüq, gələcəyə gedirik,
Ruhumuzun karvamı söz yükünü daşıyır.*

Ə.R.Xələfli

Şairlərin həssaslığı, həyatın ağırlıqlarını öz canlarından hiss etmələri, ümumiyyətlə, dünya ilə bağlı yaxşı-yaman qavradıqları nə varsa, söze götirdikləri haqqında çox deyilib, çox yazılıb. Ancaq mənə elə gəlir ki, nə qədər çox deyilsə də, çox yazılsa da, şairliyin elə sirləri var ki, bu sirlərə çıxacaq getmək olmur. Ona görə də şairlər haradansa, elə sirlər xəzinəsidir. Görünür, bir vaxt böyük Nizami də öz varlığında olan sirlərin mahiyyətinə varmaq istəyinin tələbi ilə "Sirlər xəzinəsi" əsərini yaradıb. Doğrudur, bu əsərdə şairin mənəvi mühiti kifayət qədər aydın görünür, o öz ələminin sirlərini də faş etməyə çalışır. Və elə öz ələminin sirləri ilə bircə həyatın da görünən və görünməyən tərəflərinə işıq salmağa çalışır. Bu səbəbdən də şairlər öz zamanlarından (həm də müasirlərindən) çox böyük görünürlər. Nizamının nə qədər yaşadığı, neçə il ömür sürdüüyü hər birimizə məlum olsa da, biz onu cəmisə 68 il yaşamış insan kimi təsəvvür etmirik. Bizə elə gəlir ki, o, dünyanın bu qədər sirlərini mənimsəyib və bu tükənməz sirlər ələmini zaman-zaman dərk olunan möhtəşəm əsərlərə çevirib, demək, bu 68 illik bir ömrə sığan bəhər deyil. Yəni Nizamini indi əsrlərcə yaşamış obraz kimi qavrayırıq. Görünür, elə bu səbəbdən də Nizami bu gün də canlıdır. Özü demiş, onun hansı əsərini oxuyuruqsa, hansı beytini dilimizdə səsləndiririksə, sanki onun öz səsinə eşidirik. Elə bil ki, özü deyir ki, mən buradayam, sənin yanındayam.

Demək, söz adamları sözün görünməyən qatlarındakı mənalara vara bildikdə yaş, ömür həddini elə öz zamanlarında keçirlər.

İndi hansımız Səməd Vurğunun öz yaşı ilə bənşürüq? Müşfiqi qısa bir ömürle, yaxud Cəfər Cabbarlı bir qədərlik zamanla məhdudlaşan bir ömürdə təsəvvür edə bilirlikmi?

Bu qeydlərimdə mən cənub bölgəsinin kifayət qədər tanınan, sözün sirlərinə vaqif olan bir sənətkar kimi görünən və ədəbi tənqidin də homişe diqqət mərkəzində olan Ağamir Cavad haqqında danışmadan əvvəl Əli Rza Xələflinin "Şərhin poetik notları" kitabında yer almış bir esseyə diqqəti çək-mək istəyirəm.

Müəllif şair və zaman-anlamına elə mətnin əvvəlində diqqəti yönəldir:

"Bilmirəm çöldən görünən görkəmdir, ya ünsiyyət, münasibət yüküdür... hər nədirsə, bir neçə şair var ki, onları öz yaşında görə bilmirəm. Bu o demək deyil ki, öz yaşında görə bilmədiyən şair yer yarılıb, yerdən çıxıb, göydə dəniz göyüdən düşüb. Onlar da bu yerdən, bu məmləkətin, bu vətənin, bu xalqın övlədlərdir. Hələ bəlkə çoxlarından da mənə doğmadır". Demək, əslində bizimlə bir mühitdə yaşayan sənətkarlar həm də bizdən şərti zaman mahiyyəti qədər uzaqdır. Əgər şair öz zamanı ilə məhdudlaşsaydı, bəlkə heç sözünün cazibəsi də olmazdı.

Şairlərin yerlə-göylə əlləşməyi təbiidir, hansısa bir sirin həqiqətini axtara-axtara qanadlanan ruhlarının arxasınca məkəndan-məkəna keçirlər. Bəlkə də axtarıqlarının ayrı-ayrı hissələrini müxtəlif məkənlardan (bəlkə də zamanlardan) bir yerə yığır, tapır, toplayır və bütöv bir həqiqət obrazı yaratmaq istəyirlər.

Görünür, Ə.R.Xələfli də "Sevgi və qorxu qarşılıqlıdır" essesinde Vaqif Bəhmənlinin, Adil Cəmilin, Ağacəfər Həsənlinin adlarını təsadüfi çəkmir. Onların şair obrazı Xələflinin təsəvvüründəki həqiqət axtaran şairlərin obrazını rəmzləşdirir. Müəllif essədə doğru deyir ki, bu sənətkarları öz yaşlarına uyğun təsəvvür edə bilmirəm. Bəlkə, müəllifin qənaətinə görə öz yaşına uyğun görünmə bilməmək məsələsi bir çox hallarda hələ də təzad yaradır. Və o, fikrini belə ifadə edir: *"Mən Vaqif Bəhmənlini öz yaşında görə bilmirəm, Adil Cəmiyi öz yaşımı üstündə təsəvvür edə bilmirəm. Mənə elə gəlir ki, Ağacəfər Həsənli lap çoxdan adamdır, baxmayaraq ki, onunla eyni dövrün tələbə yoldaşı olmuşuq. Müştərək dostumuz İdris hələ tələbə vaxtı onun şeirlərini dili ilə otağımıza gətirirdi. Öz yaşımı üstündə görmədiyim şairlərdən biri də Ağamir Cavaddır. Bilmirəm, öz yaşımı üstündə görə bilməmək şairin üstün tərəfidir, yoxsa... Amma hər halda Azərbaycan poeziyasının görkəmli simaları olaraq bu şairlər söz sənətinə vurduqları nəxışlarla bir qədərlik missiyası daşıyırlar. O qədərlik ki, orada bütövlükdə bir vətənin o başından bu başınacan ağırlarının hamısı bir karvana yüklənib. Həmin o qədərlikdən üzü bəri, günümüzə sari yol gəlir".* Şübhəsiz, bu karvanda zəngin yaradıcılığı ilə təmsil olunan Ağamir Cavad da var. Yeri gəlmişkən, burada deyim ki, əgər söz yaranların, sənət ocağında yana-yana könül duyğularını yazıya gətirənlərin bütöv cərgəsi bir karvan kimi görünürsə, biz də o karvanın hərəketini sadəcə seyr edən deyilik. O karvanla bircə hərəket bizim də haqqımızdır.

Bu karvanın özəlinə varmaq nə qədər çətindir, sonunu da təsəvvürə gətirmək elə bir o qədər çətindir. Yəni həyat davam edir, bütün ağırları-acıları ilə davam edən həyatın gözəlliyini yazmaq elə şairlərin işidir.

Ağamir Cavadın qaynar, könül havalandıran poeziyası onun müasirimiz olaraq tanıdığımız təmkinli, sakit, az qala dünyaya seyrçi bir nəzərlə baxan insan obrazına uyğun gəlir. O, zahirən nə qədər sakitdirsə, nə qədər təmkinlidirsə, elə bir o qədər də daxili gərginlik yaşadığını onun şeirlərindən aydın görmək olar. Müəllif ritorik suallarla oxucusunu yazıya diqqət

üçün səfərbər edir. Əgər belə demək mümkünsə, Ağamir Cavadı narahat dünyanın dördünü çəkən bir şair kimi görür və buna oxucusunu da inandırmağa çalışır. Həтта onun ənenəvi poetik ruhunu bir muğam ləngəri ilə müqayisəyə çəkir. Doğrudan da, Ağamir Cavad ən odlu həyat səhnəsini belə zahirən sakit, təmkinlə edən hissələrlə yazıya alır.

Mən Ağamir Cavadın kitablarının nəşirini. Mənə də şeir həsr edib. Hətta onun şeirlərdə haqqımda yazılanlardan fərqli məqamlarla da rastlaşmışam və bilməmişəm ki, o bir sənətkar kimi həssas bir müşahidəçidir. "Ömrünü xalqına paylayan adam" adlı həmin şeirin epigrafında belə yazıb: "Azərbaycanın ilk poliqrafçı alimi Şəddad Cəfərova". Həmin şeirdə bir parçanı oxucularımıza da təqdim etmək istərdim:

*Sadə görkəmində əzəmət, qürur,
Yixılır ayağı boşa düşümlər.
Günahkar dostlara cavabın budur:
"Xoşbəxtidir günahın başa düşümlər."*

Əşqlə dağıtdım dumanı, çəni,
Elminə eşq qatıb dundanda yandı.
Dərk edib həyatın gözəlliyini
Üzündə təbəssüm, işıq qazandı.

Keçmişdən içindən qaranın, ağın,
Yaxşını-yamanı yaxşı görürsən.
Birləşib işinlə xeyirxahlığın,
Xalqına daha çox fayda verir sən.

Hər sözün ilahi haqqa bürünür,
İdrakın, düşüncənin dərinindən.
Boyu boylulardan uca görünür,
İnsanlığa məktəbi bitirənlər.

Yetir inamıyla hər arzu-kama,
Qəlbində imanı həyləyən adam.
Layıqdır hər hörmət, hər ehtiram,
Ömrünü xalqına paylayan adam.
Hər halda müəllifin poetik obraza çevirdiyi ədəbi qəhrəmanla rəğbətlə münasibətdən daha çox hörməti, ehtiramı bu şeirdə qəbəriq verilib. Bunu da bildirmək istərdim ki, obrazı sevməyə mən müəllif əsanlıqla uğurlu şeir yazı bilməz. Nümunə üçün gətirdiyim parçadan da hiss olunduğu kimi, o, başqalarının görə bilmədiyini nadir cizgiləri ruhunun gözələri ilə oxuya bilir.

Əli Rza Xələflinin "Şərhin poetik notları" kitabını vərəqlədikcə, onun tədqiq etdiyi, yaradıcılığını təhlil edib etdiyi şairləri cəfəqliklə öyrəndiyini görmək olar. O, Ağamir Cavadı da kifayət qədər yaxşı öyrənib.

Zənnimcə, Əli Rza Xələflinin düşüncələrində onun şair obrazını kifayət qədər qavramaq mümkündür. Elə onun ritorik sualları ilə başlayan məntiqi bu sənətkarın ümumən cəmiyyət üçün görünməyən tərəflərinə də işıq salır: *"Ağamir Cavadın qədərlikli harada, nədə və necə görürün?"* Əvvəla, Ağamir Cavad mənim və sırasımı göstərdiyim sənətkarların arasında öz yerini təmkinli, bir qədər ağır, davs ləngərili sözü ilə tuta bilib. *Coşğunluq da, ehtiras da, emosiyaların havalandırması da şairə xas keyfiyyətdir. Ağamir Cavadın yaradıcılığı da bu xarakterik cizgilərdən kənar da deyil. Ancaq onun yaradıcılığının elə bir marhələsi gəlib ki, burada sanki çahargah muğamının ləngərinə müştəriyə etmək oxucuya çətin deyil. Ən emosional ruhi duyğularını belə sakit və təmkinli hissələrlə etiraf edir".* Hər-dən düşünürəm ki, həyatın bənzərsiz anlarını söze gətirən şairlər üçün bu bənzərsiz anları görmək nə qədər çətindir. Eləcə də, şairin gördüyü bən-

zərsiz anları söze gətirməsi də asan başa gəlmir. Bunun üçün şairin özü də bənzərsiz olmalıdır. Əgər şair özündən başqa kimə bənzəyirsə, öz yolunu əsanlıqla tapa bilməyəcək. Demək, şairi uğura çatdıran onun orijinallığıdır. Sözümlərin məntiqinə əsasən belə qənaət yaranır ki, bənzərsizlik, orijinallıq başqalarının görə bilmədiklərini görmək, cəmiyyətin arzuladığını yazmaq bir missiyadır və bu missiya, şübhəsiz, böyük sənətkarlara xasdır.

Bəzən böyük sənətkarları biz daha çox keçmişdə axtarıyıq. Az qala müasirlərimizi böyük sənətkar kimi xarakterizə etməkdən çəkinirik. Zənnimcə, bu da təbiidir. Şair görək zamanın sağından keçsin. Onun yaratdıqları zamanla döyübdən salamat çıxarsa, yəni özündən sonrakı insanların ruhuna hoparsa, onda onun böyüklüyü insanların düşüncəsində təsdiqlənər.

Əlbəttə, bu bir mühakimədir. Mən bu qənaətlə o qədər də razı deyiləm. Böyük sənətkar elə öz zamanında da söz sərtafları tərəfindən tanıma bilər, görünə bilər və ən başlıcası, əgər müasirləri səmimi yanaşma göstərsələr, onda böyük şairləri də öz dövrlərində görə bilmək o qədər çətin olmaz.

Şairlərin ilhamı hardan gəlir? Hansı hissələrdən qaynaqlanır. Bu da bəzən mübahisələrə səbəb olur, ancaq mənə elə gəlir ki, şair həyata bağlıdırsa, həyatı sevirsə, onun ilham çeşməsi həmişə çağlar olacaq. Poeziyanın sevgi qaynağı haqqında danışanda bu mənəni Xələfli Ağamir Cavada da xas bir keyfiyyət kimi görür: *"Poeziya üçün əsas qaynaq sevgidir. Həyata sevgi, idealə sevgi, tanrıya sevgi... Bu sevgilərsiz hansısa bir ürəyin döyüntüləri ancaq əzələ çarpıntılarında ibarət ola bilər və heç şübhəsiz, sevgisiz ürəklərin dənizliyindən söhbət açmağa dəyməz. Ümmənləq ancaq böyük sevgilərlə təzahür edir. Ağamir Cavadın böyük sevgisi həm də adı sevgidir. İndi adı sevgini necə yaşayasan ki, o ali məqam duyğular səviyyəsinə qalxmış olsun".* Elə bu mətnəndə də gördüyüyü kimi Ağamir Cavad insan hissələrinə adı insan kimi duyğuları kimi yanaşır. Amma iş burasındadır ki, o, adı hissələri alilik ucaldığını qaldıra bilər. Bu çətinliyi asan etmək üçün şair görək adilikdən aliliyə gedən yolu görə bilsin. Zənnimcə, Ağamir Cavad Əli Rza Xələfli demiş, bu yolu bilir:

Səni seviram, amma...

Allahdan çox sevrə bilmərim səni.

Qorxuram,

Sevdəmizin işinə qarışar.

Kiməyə sirs deyil ki, sevgi qeyri-adi güc mənbəyidir. Əgər sevgi hissələri olmasaydı, insan durgunluq bataqlığından çıxıb bilməzdi. Sevgi hissələri insanın ruhunu, varlığını elə səfərbər edir ki, insan özündən Allahı ucalan yolun müəfəri olmaqdan qorxmur. O, ucalığı qalxdıca ətrafına nəzər yetirir. Həyatın qaranlıq tərəfləri yuxarıdan daha işıqlı görünür. Həтта aşağıda olanı yaxından eybəcərliyini müşahidə edirdi obrazlar yuxarıdan daha duru və aydın mahiyyət kəsb edir. Elə bil ki, həyat bir çəmənzar kimi görünür.

Ağamir Cavadın poeziyasında sevgi hissələri ilə qorxu duyğuları qoşa obrazlar kimi diqqəti cəlb edir. Elə bil ki, Ağamir Cavad üçün belə bir duyğu hakimdirdir, harada sevgi varsa, orada qorxu da var.

(Davamı 11-ci səhifədə)

(Əvvəli 10-cu səhifədə)

Ağamir Cavadın poeziyasında sevgi hissələri ilə qorxu duyğuları qoşa obrazlar kimi diqqəti cəlb edir. Elə bil ki, Ağamir Cavad üçün belə bir duyğu həkimdir, harada sevgi varsa, orada qorxu da var.

Xələfli Ağamir Cavadın qorxu anlamına aydınlıq gətirir: “Demək qorxu şair üçün fiziki, cismani qorxu deyil, öz sevgisini qorumaq istəyindən yaranan məsuliyyət hissidir. Müqəddəsliyə xələl gələcəyi ehtimalından doğulan hissidir. Həqiqətən də, sevgi mənəmdirsə, axı Allah niyə bu işə qarışsın?”. Xələfli doğru deyir, Ağamir Cavadın qorxusu adı qorxu deyil, can qorxusu deyil. Bu məsuliyyət qorxusudur, cəmiyyət, insanlar qarşısında, sevidiyi qarşısında və bəlkə də Allah qarşısında cavabdehlik qorxusudur. İnsan cavabdehlik hissini itirəndə bu müqəddəs qorxu hissini də itirir.

Ağamir Cavad üçün sevgi ilə qorxu anlayışları poeziyasında fəlsəfi mahiyyətə çevrilir və bir-birini tamamlayır. Həqiqətən, insan təbiətində onun mənəvi yüksəlişinə stimula olan, təkən verən sevgi və qorxu anlayışları bir-birindən ayrılsa, onda insan həyatdan küskün düşər. Görünür, bir çox hallarda psixoloji travmaların, depressiyaların əsasında insanın bu duyğulardan birini itirməsi dayanır.

Ağamir Cavadın sevgi və qorxu konsepsiyasını Xələfli belə şərh edir: “Hər halda sevgi Ağamir Cavad üçün bir qorxu sərhədidir. Bir az da dəqiqləşdirsək, özünün taleyidir. Əgər bu sevgi sərhədi dağılacaqsa, nəinki dağılacaq həтта bu sərhədə toxunmaq

Sevdiyini itirmək qorxusu
Bürüyür canını.
Tanrının sevgi və qorxu
Hökmüylə yazılıb
Hayatın qanunu.

Mən yuxarıda da diqqətə çəkmək istədim, Ağamir Cavadın dərin müşahidə imkanları var. Ona görə də müşahidəsi ilə yazıya gətirdiyi problemi bütöv şərh edə bilir. Başqa sözlə, onun poetik tabloları ahəng təməli ilə seçilir. Ən başlıcası, o bu təməli, mənəzərə bütövlüyünü süni rənglərlə təmin etmir, sanki ən ecazkar rəngləri təbiətin özündən seçib götürür. Və bu rəngləri də qarışıq vermir, elə məntiqi ardıcılıqla yazıya gətirir ki, istər-istəməz oxucu ahəng təməli qarşısında şairə bir minnətdarlıq duyğusu ilə köklənir. Şairlərin poetik bütövlüyü onların həyatı bilməsindən çox asılıdır. Əgər şair həyatı yarımçıq qavrayırsa, onun ancaq nəşəli tərəflərini üstün tutursa, onda oxucuda açıq-aşkar bir təəssüf hissi doğuracaq. Bəzən hətta bu təəssüf ciddi etiraza da səbəb olur. Bəzən etirazlar şair üçün oxucuun itirilməsi ilə nəticələnir. Amma Ağamir Cavadın bütövlüyü ruhunun mənəvi tələbatı ilə çox bağlıdır və Xələfli də bu bağlılığı doğru olaraq qiymətləndirir: “Ağamir Cavadın poeziyasında ahəng təməlinə uyğun bir düşüncə bütövlüyü də var. O həmişə sözün, yazının son hökmünü ruhunun mənəvi tələbatı ilə tamamlayıb və əslində bu tələbatın özü də sanki ilahi nizama tabe olur. Biz Ağamir Cavadın özünəxas bir antonim düşüncə məkanını görə bilirək onun sevgi gülləri ilə süslənmiş şeirlərində. Bu antonimlik sevgi və qorxu qarşılığı ilə üzə çıxır.”. Müəllif kitabının adına

qarşısında məsuliyyət hissindən irəli gələn qadağan mahiyyətidir. Yəni özün özünə (nəticədə sözünə) hakim olmasını. Bunu sənədən cəmiyyətin əxlaqi-mənəvi istəyi olan tabu tələb edir. Demək, Ağamir Cavadın da ruhunda, varlığında hakimlik edən qorxu hissini Xələfli mənəvi-əxlaqi kriteriyanın qadağası kimi təqdim edir. Və nəticədə oxucunun diqqətinə çatdırır ki, biz bu tabulara qorxu deyirik.

Sözümün bu yerində yazının nisbətən əvvəlinci hissələrində Ağamir Cavadın təbiəti ilə bağlı məqamlara bir daha qayıtmağı vacib hesab edirəm. Çünki elə Xələfli də essenin bu yerində həmin məqamlara bir daha qayıdır. Çünki Ağamir Cavadın poeziyasındakı kamilliyin, bütövlüyün, hətta bəzən yaşına uyğun gəlməyən as-tagəlliyyə mahiyyətini elə onun həya-

AĞAMİRİN SEVGİ VƏ QORXU DUYĞULARI

cəhdi olacaqsa, onun müqəddəsliyinə xalal gələcək. Bu ona bənəyir ki, gül külləklər qarşısında çürpür, kol dibindəki bənövşə ayaqlanır, lələyə əl uzanır. Ağamir Cavadın sevgi konsepsiyasında bir bütövlük var. Onun canını ləzəyə salan qorxu hissi bu bütövlüyün hansısa bir həyat müdaxiləsi ilə dağıla biləcəyi hissidir. Ağamir Cavadın sevgi gülləri sırasında təzə-tər ləçəkləri həmişə bir qorxu müşayiət edir və əslində Ağamir Cavadın sevgi güllərini yüzlərlə sənətkarın ruh, ilham bağçasında boy göstərən güllərdən fərqləndirən də elə budur.”. Bu məntədən də görüldüyü kimi Əli Rza Xələflinin Ağamir Cavadın poeziyasına əsaslanaraq yazdığı essədə sözlər necə təravətlə cümlələrdə öz yerini alır.

Hər bir söz mətn içində cəməndəki gül kimi üzə güllür və bu ecazkarlıq əhatəsində sevginin və qorxunun bir-birinə qovuşan mənəzəsini görmək o qədər də çətin deyil. Bülbülün qızılıgülsü olan istəyi həmişə qorxu ilə müşayiət olunub. Bülbülün kiçik bir ehtiyatsızlığı onun ölümlü ilə nəticələnə bilər. Demək, insanın varlığında qaynayan duyğular haradasa, həm də təbiətin bir ecazkar mənəzəsinin görünüşü ilə hissələrə çevrilmişdir. Ağamir Cavadın poetik düşüncəsində sevgi və qorxu duyğuları biri digərindən əvvəl, ya sonra deyil. Şair bu hissələrin əkilik mahiyyətini görür.

Sevgi ilə qorxu bir doğulur dünyada,
Sevdiñsə,
Qorxu doğulur camnda.

uyğun olaraq hər bir şairin az qala çoxları tərəfindən görülə bilməyən ən incə notlarını yazıya gətirir. Zənnimcə, Xələflinin Ağamir Cavad poeziyasında gördüyü sevgi və qorxu motivlərini indiyə qədər ədəbi tənqidimiz ya görməyib, ya da bu məsələyə öləri bir nəzərlə keçiblər.

Xələfli demiş, bizə qərribə gələ bilər; sevgi hara, qorxu hara? Bu ritorik sual Xələfli Ağamir Cavadın poetik duyumuna həsr etdiyi essədə özünəxas bir orijinallıqla səciyyələndirir, təhlilə çəkir və biz bu qeydlərdə şair düşüncəsinin haracan azad olduğunu görə bilirik. Lap şair nə qədər azad düşüncəli olur-olsun, onun mənəvi məsuliyyəti azad düşüncənin əxlaqi-mənəvi kriteriyalarını diqqətə çəkir və şairin qorxu hissini onun gözleminə önlənə gətirir. Xələfli yazır: “Sevginin pərvəriş tapması üçün əmin-aman bir mühit, sərbəst düşüncə məkanını gərəkdir. Aşıq gərək ruhan o qəddər azad olsun ki, o, sevgisini car çəkməkdən, sevgisindən qürur duymaqdan çəkinməsin. Yalnız azad sevgilər azad insan düşüncəsi üçün bəhrə ola bilər. Bəli, azad düşüncə əsas qaynaqdır. Lap uzaq zamanlardan üzü bəri cəmiyyət heç də azad düşüncə adamlarını bəh-bəhlə qarışılama-yıb, onları sevgi ilə ağuşuna çəkmə-yib. İndi biz bütövlükdə cəmiyyəti qınaya bilmərik ki... Hər halda bu insanlıq yoludur və insanlıq müəyyən tabular yaradır; nədə azadsan, nə sənə qadağandır”. Bu məntədə bir tabu ifadəsi işlədir. Bu, insanın cəmiyyət

ta münasibətini göstərən bütövlük obrazıdır.

Mən həmişə demişəm, şairlər də insandır. Onlar da bir çox həyat məsələlərini birbaşa ilk baxışdan gör-dükləri kimi yazıya gətirməyə tələsmirlər. Yəni müşahidə etdikləri hadisənin mahiyyətində həqiqətin nə qədər dayandığını hiss etməyə, başa düşməyə çalışırlar. Yalnız bundan sonra fikirlərini ümumiləşdirə bilirlər.

Şairlərin də təbiətdə təərəddüdlər ola bilər. Hətta bu təərəddüdləri də şairlər xüsusi bir həssaslıqla təhlil edir, nəticədə həqiqətin hansı tərəfdə olduğuna inandıqdan sonra münasibət bildirirlər. Çox vaxt bu təərəddüdlərdən çıxmaq şairlərin hissiyyəti ilə bağlı olur. Alimlər hər hansı bir məsələni faktlar əsasında şərh edib düz-gün nəticəyə gəlir. Amma şairlər çox vaxt həmin düz-gün nəticəni öz hissiyatları ilə görür və onu cəmiyyətə tələq edirlər. Zənnimcə, Xələfli də Ağamir Cavadın belə təərəddüdlərdən kənar olmadığını gördüyü üçün qənaətində inadlıdır: “Ağamir Cavad, yuxarıda müəyyən qədər toxunduğum məqamı bir qədər açıqlamaq istəyi ilə deyim ki, yaşına uyğun olmayan ağırlıq və tənkən sahibidir. Adama elə gəlir ki, o, hər yerdə, hər vaxt nədənsə qorxur və nədənsə çəkinir. Ünsiyyət məqamına da çətin gəlir. Həтта o qəddər çətin gəlir ki, az qala qarşı tərəfdə təəccüb doğurur. Ancaq onun şeirlərini oxuyan, yaradıcılığı ilə təmasda olan hər kəsə aydın olur ki, o, ünsiyyətə sarı gələrkən nəyisə itirəcəyini

qorxusunu çəkir. İçində, varlığında belə bir hiss daşıyır; bəlkə bir az yaxın gedərim, heç dediyim olmaz, görmək istədiyimin tərsini görürəm. Bax bu zaman şairi nəyi itirəcəyini aydın təsəvvür etmək mümkündür”. Xələfli doğru deyir. Tərəddüdlərdən çıxa bilməyən şair çox şeyi itirir. Tərəddüdlər sanki şairin yeni yaradıcılıq imkanları qarşısına sədd çəkir. Onun poetik kəşflərini əngəlləyir. Ancaq Ağamir Cavad elə bir düsturla poetik ruhunu təmin edir ki, bu düsturu yaranan tərəflərin qarşılıqlı mübarizəsinin fəvqündə dayanır. Sevginin və qorxunun çarpışması onun yaradıcılıq üfqiylərini genişləndirir.

Əgər Xələflinin fikirləri ilə desək, Ağamir Cavadın poetik konsepsiyasında əsas xətt insanı qorumaq hissidir. Zənnimcə, Ağamir Cavadın oxucular arasında böyük uğur qazanmış, maraqla qarşılanmış “Ömrün eşq yolu” kitabı elə bu konsepsiya əsasında yazıldığı üçün həssas oxucu onun duyğulanmalarını yüksək qiymətləndirə bilər. Ağamir Cavad insanı qorumaq hissi ilə səfərbərdir. Yeni o həmişə narahatdır ki, insanlıq nə vaxtsa öz uralından yəne bilər. Hətta Xələfli Ağamir Cavadın poetik məntiqinə hakim olan qorxunun belə bir tərəfini də göstərir: “Birdən ucada olduğunu güman etdiyi kimsə həmin uralıdan başısağa yuvarlanar”. Bu, şairin idealının faciəsi olardı. Cəmiyyət qarşısında məsuliyyət hissini heç vaxt itirməyən şair bu başısağa yuvarlanmaq qorxusunun əzəblərini yaşayır.

Zənnimcə, Xələfli bunu da doğru deyir ki, sözünün uralından durmaq şairin daha çox şəxsiyyəti ilə bağlıdır.

Biz nə çox görmüşük, az qala özünü ideal kimi sırayan elələri var ki, Füzuli demiş, fələyin dövrünü bir inqilab edən kimi həqiqətlər üzə çıxır. Cəmiyyət saxtaların içi üzünü bütün aydınlığı ilə görür: “Və bu yerdə Ağamir Cavadın daha bir sیرrinin də üstü açılır: o, nəinki ucada görmək istədiyinin, elə özünün də kimsəyə tərəfindən (ideali, ən yaxşı halda oxucusu, vətəni, xalqı və s.) uralıdan sağın ol-duğuna mərətdən düşmə biləcəyi qorxusunu çəkir”. Zənnimcə, Ağamir Cavadın bu qorxusunun ömrü çoxdan qurtarıb. O, poetik kamilliyə yetdiyi kimi şəxsiyyət bütövlüyü ilə də cəmiyyətin mənəvi uralı mərətdə öz yerini tutub. Yaşının, yaradıcılığının elə bir məqamına çatıb ki, insanlar ona təərəddüdsüz inanırlar.

Elə həqiqətlər var ki, onu ən nihi-list adamlar belə dana bilməzlər. Şairlərin gördüyü həqiqətlər tanrının verdiyi bəsiyyət gözü ilə görünən həqiqətlərdir.

Ağamir Cavadın sevgi və qorxu tandemi ilə müşayiət olunan poeziyasının məziyyətləri çox olduğu kimi Əli Rza Xələflinin də ona həsr etdiyi essenin diqqətə çəkiləli tərəfləri də çoxdur. Mən bu məziyyətlərin bir qismindən danışıq.

Ağamir Cavadın ali eşqin sorayında olan poeziyası haqqında yazımı davam etdirməyi vacib bilərəm. Bu bərdə sonra.

(Davamı var)